

ler. Selvom bogen på mange punkter er blevet overhalet i den nyere diskussion, er den stadig værd at læse. Den er præget af en stilistisk og intellektuel friskhed, som savnes i megen nyere marxistisk litteratur.

Niels Finn Christiansen

Lucien Febvre: A new kind of History and other Essays. Ed. by Peter Burke. Harper Torchbooks, New York, 1973. xii + 275 s.

Trods eksamensordningers krav om, at historiestuderende skal have læsefærdigheder i fransk, må det nok erkendes, at danske historikers kendskab til fransk historieforskning stort set er yderst begrænset. Det kan derfor kun hilses med glæde, at flere og flere af dette århundredes mest fremtrædende franske historikers hovedværker efterhånden oversættes til engelsk og tysk. Ja, for få år siden blev det danske bogmarked sågar beriget med en oversættelse af Marc Blochs »Apologie pour l'histoire ou métier d'historien«. Med god grund har udlandets interesse først og fremmest samlet sig om Annales-skolens hovedkræfter, Lucien Febvre, Marc Bloch, Georges Lefebvre, Fernand Braudel. Deres indflydelse på den vestlige historievidenskab inden for det sidste halve århundrede kan næppe vurderes højt nok. Om det så blot var for at udbrede kendskab til fagets udvikling i dette århundrede, kunne det være grund nok til at videreformidle disse historikers arbejder uden for en franskkyndig kreds.

Her foreligger i engelsk oversættelse en udgave af nogle af Lucien Febvres mest centrale og karakteristiske kortere afhandlinger. Sammen med Bloch grundlagde Febvre (1878-1956) tidsskriftet *Annales d'histoire économique et sociale* (idag *Annales (Économies, sociétés, civilisations)*), som blev bannerfører for deres opfattelse af historien, en ny slags historie, som det siges i titlen på et essay fra 1949, hvori Febvre anmelder Blochs »Apologie pour l'histoire«, og som udgiveren Peter Burke har valgt som titel på samlingen. Denne opfattelse forlangte dels, at historikeren skulle »organisere fortiden i overensstemmelse med nutidens behov«, således at historien altså havde en social funktion (s. 41), og dels, at historien betragtede menneskelivet i dets totalitet og kompleksitet, anskuede mennesket i hele dets sociale sammenhæng, og ikke blot nøjedes med at beskæftige sig med aspekter af historien. En »integreret historie« (*histoire intégrale*) kaldte Febvre det, en »menneskelig historie« kaldte Bloch det. I den foreliggende samling understreges det sidste synspunkt nok kraftigst i en række artikler fra Febvres egentlige forskningsområde, den franske reformation og fransk tankegang i det 16. århundrede. I den berømte afhandling fra 1928, »The origins of the French Reformation: a badly-put question?«, argumenterer han for, at religionshistorie ikke bør opfattes som en institutions, nemlig kirkens, historie, men mere bredt som menneskers religiøse idéers og følelsers historie, knyttet til økonomiske og sociale forandringer. Udvalget lægger i det hele taget vægt på Febvres interesse for historie og psykologi – dette er titlen på den indledende artikel – dvs. det menneskelige bevidsthedsliv i det hele taget, det område, som ifølge Marc Bloch netop i sidste instans er historiens område, og som omfatter både følelser, trosforestillinger, ønsker, motivationer, betragtet i deres rette samtidige kontekst. Det er en hovedopfattelse, at det åndelige klima manifesterer sig kraftigt i alt, hvad der skabes i et givet land på et givet tidspunkt – materielle som intellektuelle arbejder, politiske systemer og filosofiske teorier, religiøs tro og sociale aktiviteter (s. 193), og det er dette åndelige klima, Febvre forsøger at fastlægge, gerne ved hjælp af videnskaber, som ikke traditionelt regnes som hørende til historievidenskaben i snæver forstand. Et eksempel herpå er nogle artikler om forskellige begrebers historie i Frankrig (*Frontière, Civilisation, Renaissance*).

Herudover bærer samlingen slående vidnesbyrd om Febvres problemformulerende evner, hans evne til at stille frugtbare nye spørgsmål til kendte problemstillinger, igen kan den franske reformation tages som eksempel. En enkelt indvending mod udvalget, som også indeholder et par teoretisk betonedede artikler og en informativ Febvre-biografi af udgiveren, er, at der i høj grad savnes en begrundelse fra udgiverens side for valget af netop disse tolv artikler fra det omfattende forfatterskab. En læser, der ikke på forhånd er synderlig fortrolig med Lucien Febvre, kan godt sidde tilbage med spørgsmålet, om man nu er blevet præsenteret for alle centrale aspekter af Febvres historikerfysiognomi eller blot for enkelte sider.

Jens Chr. Manniche

Social Historians in Contemporary France. Essays from Annales, edited by Marc Ferro. Harper & Row, Publishers, New York, 1972. 327 s.

Formålet med denne bog er at give den angelsaksisksprogede verden et bedre kendskab til det historiesyn, som ligger bag udvælgelsen af artikler til det franske tidsskrift »Annales, Economies, Sociétés, Civilisations«. Dette er sket ved at udvælge tretten artikler, der har været publiceret i tidsskriftet på fransk mellem 1964 og 1969, og oversætte disse til engelsk.

Udvalget dækker både emnemæssigt, geografisk og kronologisk meget bredt, som det må være naturligt, når det skal vise Annalesskolens spændvidde, men man kunne dog nok have ønsket, at udgiveren ikke havde indskrænket sig til en formel indledning på en side, men mere grundigt havde gjort rede for, hvad han tilsigtede med de valgte artikler. Derved ville artikelsamlingen have været mere anvendelig som grundbog ved et kursus, der skulle vise tendensen i en vigtig moderne skole inden for historieforskningen. Uden denne indledning kan det være svært at se bindeleddet mellem artiklerne, netop fordi skolens syn på historien er så vidtspændende.

Grundstammen i udvalget udgøres således af mere traditionelt betonedede artikler med emner fra økonomisk og social historie som f. eks. Fr. Crouzet's komparative analyse af den økonomiske vækst i England og Frankrig i det 18. århundrede – som for øvrigt allerede tidligere har foreligget i en engelsksproget version. Påvirkning fra nyere tendenser inden for den økonomiske historieforskning er der givet et eksempel på i Le Roy Ladurie's kritik af J. C. Toutain's franske landbrugshistorie. Annales særpræg kommer imidlertid tydeligst frem i andre artikler, hvor mere socio-kulturelle aspekter behandles. Et eksempel af denne type er således Pierre Vidal-Naquet's bidrag, hvor den mytiske baggrund for den atheniensiske Ephebeia-institution behandles.

For den læser, der ikke af sproglige grunde forhindres i at gøre direkte studier i Annales, vil artikelsamlingen dog næppe have større interesse. De tretten artikler vil kun kunne blive et ringe surrogat for den forskelligartethed i analysemetoder, som man præsenteres for ved læsning af blot et par årgange af tidsskriftet.

Hans Chr. Johansen

Helge Klint: Militærhistorie. København, Dansk historisk Fællesforenings håndbøger, 1970. 109 s.

Oberstløjtnant Helge Klints bog indeholder en instruktiv indføring i militærhistoriens terminologi, fyldige oversigter over såvel den internationale militærhistories hovedværker som den danske militærhistoriske virksomhed fra ca. 1750 til nutiden, hvortil kom-